

Medborgarkunskap

ett idématerial för lärare i gymnasieskolan

Måns Wikstad
Birgitta Lindquist
Süleyman Anter
Kerstin Blom-Nordström

© 2008

Arbetsgruppen för projekt Medborgarkunskap:

Birgitta Lindquist, rektor och projektledare

Süleyman Anter, skolledare

Kerstin Blom-Nordström, lärare

Måns Wikstad, lärare

Form och bild: Anders Björkelid

Medborgarkunskap

ett idématerial för lärare i gymnasieskolan

Innehållsförteckning

Inledning	5
Medborgarkunskap - bakgrund	7
<i>Medborgarkunskap – i Europa</i>	8
Vad säger EU?	8
Vår utgångspunkt	9
<i>Vad görs idag i Uppsala?</i>	9
Läraryterintervjuer	9
Integrationsbefrämjande åtgärder	9
Åtgärder som underlättar förståelsen	9
Hur går det för elever med utländsk bakgrund?	10
Vad önskar lärarna för fortbildning?	10
<i>Medborgarkunskap - ett utforskande arbete</i>	10
Att mötas	11
Att tydliggöra dolda budskap	11
Att lyfta den europeiska dimensionen	11
Att stärka invandrarungdomars aktiva deltagande	11
Att ge alla en chans	12
Framgångsfaktorer	12
Annat material	13
Sammanfattning	13
<i>Ett tidigt första mentorssamtal</i>	14
Idémateriäl	19
Möten & integration	20
<i>Om jag var...</i>	21
<i>Migration</i>	22
<i>Språkskolan</i>	23
<i>Historiesyn</i>	24
<i>Gräv där du står</i>	25
<i>Projekt 1 - Min historia och din</i>	26
<i>Projekt 2 - Din historia</i>	28
Värden	30
<i>Om detta ord var en...</i>	31
<i>Vad krävs för att demokrati skall råda?</i>	33
<i>Ordnad debatt kring ett ämne</i>	35
<i>Vad är att vara europé?</i>	36
<i>Människovärde</i>	37
<i>Värdegrund</i>	38
Bilden av varandra	39
<i>Bilden av Sverige & andra på nyheterna</i>	40
<i>Hur rykten kan visa våra fördomar</i>	41
<i>Stereotyper</i>	42
Idémateriäl – översikt	43

Inledning

DETTA IDÉMATERIAL ÄR resultatet av ett projekt inom *Nationella temagruppen asyl & integration* (NTG Asyl) med bidrag från svenska ESF¹-rådet. Materialet är inte en kurs i medborgarkunskap utan förslag på aktiviteter som kan utveckla medborgarkunskap och integration i klassrummet på gymnasieskolan.

I våra europeiska grannländer har en diskussion kring medborgarkunskap pågått en tid. Denna diskussion kommenteras i häftets första del. Där presenteras också lite av vad som görs idag i Uppsala kommun för att integrera gymnasieelever med olika ursprung i klassrummet.

Förslag på hur man kan arbeta med medborgarkunskap för att åstadkomma integration presenteras i skriftens andra del. Där har vi samlat konkreta uppslag och idéer som på olika sätt kan:

- *gynna en bättre ömsesidig förståelse och kontakt mellan elever med svensk bakgrund respektive invandrarbakgrund*
- *stärka elevernas kunskaper kring värden och medborgarfrågor*
- *underlätta för eleverna att förstå öppna och dolda koder i samhället.*

Uppgifterna är tänkta att samtidigt föra kunskapsutvecklingen i ämnet framåt och uppfylla de övergripande läroplansmålen. Materialet är tematiskt ordnat.

Materialet som presenteras har olika bakgrund. Några av idéerna har utarbetats och prövats av medlemmar i arbetsgruppen, andra är insända av gymnasielärare i Uppsala kommun och en del har sitt ursprung utanför Uppsala kommun.

Uppgifterna som presenteras kan ta allt från tio minuter till några veckor att genomföra. Trots att arbetsgruppen bearbetat en del texter redaktionellt kvarstår ändå olikheter i hur de olika idéerna presenteras.

1 Europeiska socialfonden

Arbetsgruppen vill härmed rikta ett tack till dem som direkt eller indirekt har bidragit till det idématerial som här presenteras. Tack till de lärare i Uppsala som bidragit med idéer och uppslag och Claire Féliers, Jean Perlein, Maryvonne Urbanik, lärare vid IUFM Nord Pas de Calais, Frankrike som gett inspiration och övningar till idé-materialet. Till sist ett tack till NTG-asyl som genom sitt stöd möjliggjort detta projekt.

Arbetsgruppen kommer framgent att sprida, samla och sammanställa idéer som gynnar integration och medborgarkunskap. Har du idéer eller lektionsupplägg som gynnar integration och medborgarkunskap eller vill veta mer om projektet, kontakta:

Birgitta Lindquist

birgitta.lindquist@uppsala.se

Süleyman Anter

Suleyman.Anter@uppsala.se

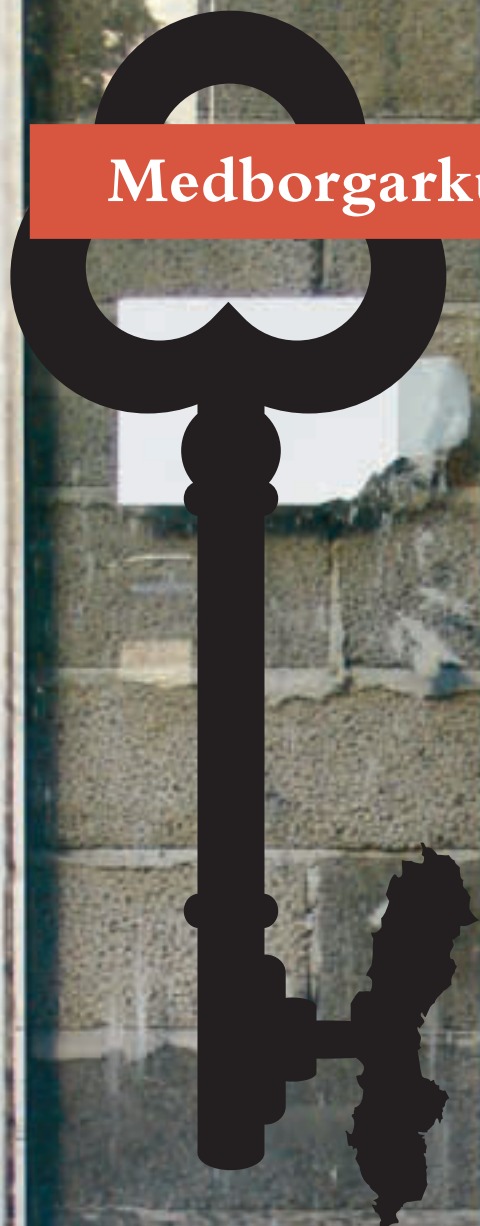
Kerstin Blom Nordström

kerstin.blomnordstrom@uppsalaskolor.net

Måns Wikstad

mans.wikstad@fyrisskolan.uppsala.se

Medborgarkunskap - bakgrund

Medborgarkunskap – i Europa

MEDBORGARKUNSKAP HAR de senaste tio åren diskuterats allt mer i europeiska sammanhang. Viljan att skapa en europeisk identitet och att tydliggöra rättigheter och skyldigheter i ett integrerat Europa har kommit till uttryck i så väl förslag till EU-konstitution² som i olika satsningar finansierade via EU:s utbildningsprojekt.

Efter de terrordåd som genomförts av muslimska extremister i Spanien, Nederländerna och Storbritannien har medborgarkunskap inriktats mot att förmedla vissa ”medborgarkunskaper” till invandrare. En avsikt med medborgarkunskapsutbildningen för invandrare är att aktivt påverka den som studerar. Man vill från politiskt håll att invandrare skall omfatta vissa ”europeiska värderingar” i hopp om att vaccinera mot bland annat extremism.

Hur dessa ”europeiska värderingar” skiljer sig från universella värderingar såsom de återges i FN:s mänskliga rättigheter beskrivs inte. Medborgarkunskap kan i detta sammanhang uppfattas som ett assimileringprojekt där invandrare skall bli ”goda” tyskar, fransmän etc.

Den tidigare politiska viljan till multikulturell dialog för att uppnå integration avstannade. Istället har anpassning och inordnande i rådande kultur lyfts fram som en väg till att bli ”goda” medborgare. Bland annat har invandrare avkrävt ”medborgarkunskaper” via test för att erhålla medborgarskap. I bland annat Nederländerna, Tyskland och Frankrike har innehållet i testen kretsat kring:

- vardagskunskaper
- rättigheter och skyldigheter
- formell kunskap om det land man söker medborgarskap
i t ex historia och samhällskunskap
- språklig förmåga

Vad säger EU?

I *De elva grundprinciperna för integration* som antogs av ministerrådet i november 2004 går man i motsatt riktning. I den första grundprincipen slår man fast att ”Integration är en dynamisk dubbelriktad process med ömsesidigt tillmötesgående mellan alla invandrare och invånare i medlemsstaterna”.

I princip nummer sju uttrycks detta om möjligt ännu tydligare. ”Ofta förekommande samspel mellan invandrare och medlemsstaternas medborgare är en grundläggande mekanism för integration”. Om medborgarkunskap utgår från dessa nämnda principer för integration möjliggörs interkulturell förståelse och kommunikation.

2 Senast i Lissabonfördraget

Vår utgångspunkt

Ett problem med medborgarkunskapstest är att återgivandet av vissa kunskaper och värderingar i ett test inte automatiskt innebär att personen som genomgår provet gör dessa värderingar till sina egna. Därmed vaccinerar egentligen inte dessa test mot extremistiska handlingar. Medborgarkunskapstest kan tvärtom medföra exkludering och utanförskap. Därmed kan risken för extremism öka.

Arbetsgruppen anser inte att medborgarkunskap i form av test eller som ett assimileringprojekt är vägen framåt för Sverige och Europa. Medborgarkunskap är i arbetsgruppens mening en ömsesidig process som skall ge färdigheter och ett teoretiskt innehåll som gör att man kan och *vill* delta i svenskt och europeiskt samhällsliv. Utanförskap och bristande känsla för tillhörighet i Sverige och Europa återfinns hos såväl svenska som invandrade ungdomar och vuxna. Medborgarkunskapsmålet är därmed ett gemensamt mål – att utgöra en del av ett gemensamt Sverige och Europa. Hur kan man arbeta med medborgarkunskap med de utgångspunkterna?

Vad görs idag i Uppsala?

Lärarytervjuer

Mycket lite finns gjort inom området *medborgarkunskap* i Sverige. Då vi i ett tidigt skede visste att fokus för vårt arbete skulle kretsa kring integration, mötet mellan svenskt och utländskt, ville vi undersöka hur detta arbete bedrivs. Hösten 2006 intervjuades nio lärargrupper från sju av Uppsala kommuns gymnasieskolor. Syftet med intervjuerna var att ta reda på hur lärare arbetar för integration i klassrummet och på skolan. Ett delmål var att finna goda exempel som i ett senare skede skulle kunna spridas till andra lärare i kommunen.

Integrationsbefrämjande åtgärder

Första frågan i intervjun var *Arbetar du på något sätt för integration mellan invandrarelever och svenska elever?* På denna fråga svarade flera lärare spontant nej. Bland ja-svaren kan tre typer av aktiviteter urskiljas. Några blandade eleverna vid grupparbeten. Några framhävde allas lika värde oberoende av etnicitet. Att lyfta fram andra kulturers bidrag till den svenska kulturen och vetenskapen var en tredje form av svar. Intervjuerna ger vid handen att inte tillräckligt görs för att främja integration i gymnasieskolan Uppsala.

Åtgärder som underlättar förståelsen

Den andra fråga som ställdes var *Förbereder du dina lektioner på något särskilt sätt när du har invandrarelever i klassen?* Återigen svarade många lärare nej. En synpunkt som åter-

kom var att elevernas språkliga förmåga och kunskapsnivå påverkade undervisningen. En del lärare tittade igenom texter som skulle användas för att hitta ord och uttryck som skulle kunna vara svåra för invandrarelever. Lektioner med religiöst och politiskt känsliga ämnen förbereddes också extra.

Hur går det för elever med utländsk bakgrund?

Hur klarar sig invandrareleverna i ditt ämne/din klass? var det tredje samtalsämnet. ”Förvånansvärt bra” och ”Oftast bra” svarade många. ”Det är individuellt” svarade andra och vände sig mot att elever med olika bakgrund klumpats ihop under beteckningen invandrarelever. Många lärare menade att elever med invandrarbakgrund underpresterade i förhållande till sin förmåga. I intervjuerna förklarades detta med bristande kunskaper i svenska, engelska och att man inte knäckt ”den svenska koden” till exempel vad som krävs för VG- och MVG-betyg. Dessutom framkom det att invandrarelever tycker att det är störande att svenska elever inte visar respekt för sina lärare.

Vad önskar lärarna för fortbildning?

Har du behov av fortbildning för att bättre kunna möta invandrarelevernas behov? var det sista diskussionsområdet. Svaret var jakande från nästintill samtliga deltagare. Följande fortbildningsområden framkom:

- kunskaper kring själva invandringen
- kunskaper kring elevernas ursprungskultur och skolsystem
- kunskaper kring tidigare skolinsatser
- kunskaper kring hur man integrerar och möter invandrarelever

En avvikande mening var att man inte behövde mer allmän kunskap om invandrare och invandring utan mer kunskap om den enskilde eleven. Intervjuerna kom att bilda utgångspunkt för vårt arbete med idématerialet.

Medborgarkunskap – ett utforskande arbete

MEDBORGARKUNSKAP BEDRIVS bäst som ett utforskande arbete. Att arbeta utforskande innebär att kunskapen inte är på förhand given utan att eleverna själva (eller tillsammans med läraren) ges möjligheter att ta reda på hur saker och ting förhåller sig. En utforskning är öppen och undersökande. Läraren lär tillsammans med eleverna känna sin omgivning och sig själva i syfte att förstå sig själva och samhället bättre. Detta är ett spännande, lärorikt och roligt sätt att arbeta där allas kunskap blir värdefull. Detta gör arbetet särskilt värdefullt i det integrerande arbetet med ungdomar med olika bakgrund.

Arbetet ersätter inte läroböcker utan är ett komplement till den teoretiska och allmänt hållna kunskap som finns där. Eleverna behöver exempelvis känna till de mänskliga rättigheterna, hur Sverige, närsamhället och skolan styrs, men de behöver också upptäcka hur Sverige, närsamhället och skolan fungerar i praktiken. Råder till exempel de värden vi säger oss stå för i praktiken?

Att mötas

Ett mycket viktigt mål för medborgarkunskap är att åstadkomma möten. Möten behövs för att kontakt och gemenskap skall utvecklas och för att likheter och skillnader skall tydliggöras. I mötet mellan gammalt och nytt, mellan olika tänkesätt och kulturer kan man lära av varandra. Detta häfte rymmer idéer som kan leda till möten mellan elever med olika bakgrund.

Medborgarkunskap handlar om att genom självkännedom, kännedom om varandra och kännedom om det samhälle vi lever i bli en del av ett gemensamt samhälle.

Att tydliggöra dolda budskap

Det kan vara svårt att komma in i en kultur både som invandrare och tonåring. En särskild svårighet kan vara dolda budskap. Vilket är det egentliga budskapet? Var till exempel frågan egentligen ett påstående? Eller påståendet en ironi? Några uppgifter i idématerialen ger möjligheter att utforska det svenska i några avseenden, vilket underlättar demaskerandet av dubbla budskap.

Att lyfta den europeiska dimensionen

Ett par uppgifter syftar till att lyfta fram den europeiska frågan. I en europeisk union där en allt större del av de svenska lagarna beslutas på ministerrådsmöten, blir kunskap om Europa och EU en viktig del av medborgarkunskapen. Vad är typiskt europeiskt? Finns det en europeisk identitet? På vilket sätt är Sverige en del av Europa och EU? Detta är svåra frågor. Vi står mitt i den europeiska skogen och har svårt att se annat än de nationella träden. Den europeiska skogen kan ibland ses bättre utifrån. Ungdomar med invandrabakgrund kan i diskussionen kring vad Europa är och inte är tillföra idéer och synsätt som inte är självklara för ungdomar med svensk bakgrund.

Att stärka invandrarungdomars aktiva deltagande

Ett annat syfte med medborgarkunskapen är att stärka *allas* aktiva deltagande i klassrummet. Utforskningar, uppgifter som lyfter fram invandrarungdomars specifika kunskaper och perspektiv, är värdefulla för det gemensamma kunskapsbygget och är en omistlig del av medborgarkunskapsarbetet.

Att ge alla en chans

Flera gånger i arbetet med detta projekt har arbetsgruppen konstaterat att det vi säger om ungdomar med invandrarbakgrund i lika hög grad gäller för ungdomar med svensk bakgrund. Alla ungdomar kan ha svårt att förstå sitt samhälle och att känna sig som en del av det. Kanske kan det sistnämnda förklara en del av de missnöjesyttringar som finns riktade mot invandrare och invandring. När man inte upplever sig vara en del av samhället vill man inte heller att andra skall få komma in i det samhälle som man är förnekad delaktighet i. De utforskningar i medborgarkunskap som presenteras i detta häfte vill ge alla ungdomar en chans att delta. Det krävs dock mer än medborgarkunskap för att skolan skall kunna möta invandrarungdomar där de är.

Framgångsfaktorer

Vad behöver då förändras i den svenska skolan för att elever med utländsk bakgrund ska få en möjlighet att komma till sin rätt och för att nå en bättre integration? Här följer en del av de idéer som presenterats i forskning.³

Framgångsfaktorer som gynnar elevernas utveckling:

- Möjlighet till utveckling av både modersmålet och det svenska språket i en för dessa elever anpassad undervisning (svenska som andraspråk)
- Ett arbetsätt, i alla ämnen, som gynnar språkutvecklingen
- Höga förväntningar
- Att eleverna får möjlighet att visa vilka kunskaper och erfarenheter de har med sig
- Att eleverna möts positivt och inte ses som ”språkliga problem”
- Att elever får hjälp att förstå de koder som råder i skolan, till exempel skolans krav på eget ansvar
- Att elever får studiehandledning på modersmål
- Att man inte förstärker ett Vi- och dom-tänkande. Alla elever är i första hand individer och inte representanter för den ena eller andra religionen eller kulturen.

Sammanfattningsvis är det allra viktigaste för att barn och ungdomar ska få en likvärdig och god utbildning att de får en för dem anpassad skolgång och undervisning. Detta gäller för elever med invandrarbakgrund såväl som elever med svensk bakgrund.

³ Se till exempel: Modigh Fredrik, (2004): *Vid sidan av eller mitt i? om undervisningen för sent anlända elever i grund- och gymnasieskolan*, Myndigheten för skolutveckling Dnr 2004:282

Annat material

Vi har med vårt idématerial velat ge nya möjligheter för ett kunskapsutvecklande och integrerande arbete i klassrummet. Det finns annat material som kan vara mycket användbart i medborgarkunskaparbetet. Till exempel har *Mångfald och dialog*⁴ och *Födda fria*⁵ flera bra värderingsövningar. Likaså finns möjligheten att arbeta med simulerings-spel⁶ som är roliga och lärorika.

Att arbeta språkstärkande är också en viktig del av lyckosam integrering⁷. Vi har i denna skrift undvikit att producera material som liknar det som finns tillgängligt men vill rekommendera den intresserade läsaren att ta del av litteraturen i fotnoterna.

Sammanfattning

Detta idématerial i medborgarkunskap är sammanställt för att ge kunskaper om

- oss själva
- samhället
- och den europeiska dimensionen
genom att:
- arbeta utforskande och i dialog
- åstadkomma möten
- lyfta fram värdet i alla elevers specifika kunskaper
i syfte att:
- åstadkomma inkludering och delaktighet och
- motverka utslagning och marginalisering

4 Alinder Orvar, Helles Marco (1998): *MOD, Mångfald och dialog*, Stockholm

5 Alinder Orvar, Bohman Ulla, Helles Marco, Jertfelt Pia: (1997) *Födda fria, om våra mänskliga rättigheter, metodpärm för lärare*, Skara

6 Hansson Yngve, (2004): *Simuleringar - för lärande och insikt*, Stockholm

Pedagogiska kooperativet Simnet (2005): *Simnet 1*, Örebro

"Global Conflicts: Palestine" <http://www.globalconflicts.eu/>

7 Gibbons Pauline, (2006): *Stärk språket stärk lärandet*, Uppsala

Ett tidigt första mentorssamtal

I EN AV DE INTERVJUADE lärargrupperna påtalades behovet av specifik information om eleverna. Vilka ämnen hade de läst i hemlandet? På vilka sätt hade undervisningen utformats? Vilka redovisningsformer var eleverna vana vid? Vilken typ av lärarrelation hade de i sitt ursprungsland? Behovet hos läraren att veta vilken förförståelse eleverna har av skolan, undervisningen, ämnena och lärarrelationen sammanfaller med elevens behov av att förstå hur svensk gymnasieskola fungerar inom de nationella programmen.

Ett tidigt mentorssamtal kan avhjälpa en del av de svårigheter som övergången från IVIK till ett nationellt program innebär. Bäst resultat har samtalen fått när eleven först fått fylla i formuläret skriftligen och sedan har haft möjlighet att prata kring de frågor och tankar som formuläret väckt. Observera att tyngdpunkten inte ligger på själva ifyllandet av underlaget utan i de frågor och samtal som underlaget kan väcka. Vårt förslag är att detta samtal hålls av elevens mentor som senare informerar de andra lärarna som undervisar i klassen. Att eleverna förstår den svenska skolkoden och de ibland dubbeltydiga budskapen är viktigt för framgångsrika studier.

Underlag för ett introduktionssamtal

PRESENTATION:

Namn:

Kön:

Ålder:

Ursprungsland:

Språk:

Skolgång före ankomst till gymnasieskolan:

Skolform

Hur många år?

Svensk grundskola _____

IVIK _____

utländsk grundskola/gymnasieskola _____

UTBILDNINGENS INNEHÅLL:

I mitt f.d. hemland läste jag följande ämnen:

modersmål _____

engelska _____

annat språk _____

annat språk _____

bild

musik/sång

dans

teater

matematik

kemi

fysik

biologi

hantverksämne _____

idrott

geografi

historia

samhällskunskap

religion _____

annat: _____

annat: _____

annat: _____

annat: _____

annat: _____

annat: _____

ARBETSSÄTT:

I mitt f.d. hemland redovisade vi på följande vis:

- Jag har deltagit i ett grupparbete.
- Jag har gjort en muntlig presentation/föreläsning inför helklass.
- Jag har skrivit rapport/upsats.
- Jag har haft skriftliga prov.
- Jag har haft muntliga prov.
- Jag har fått göra en utställning/plansch

SKOLAN I ÖVRIGT:

I mitt f.d. hemland var undervisningen ...

Betyget i mitt f.d. hemland avgörs av ...

- ett examensprov i slutet av läsåret/kursen
- fortlöpande prov som sammanställts till betyg
- andra typer av redovisningar

Kommentar:

Jag är van vid ...

- att arbeta under eget ansvar
- att arbeta med elevinflytande
- att arbeta med jämställdhet

Största skillnaderna mellan svensk och mitt f.d. hemlands skola är:

Största likheterna mellan svensk och mitt f.d. hemlands skola är:

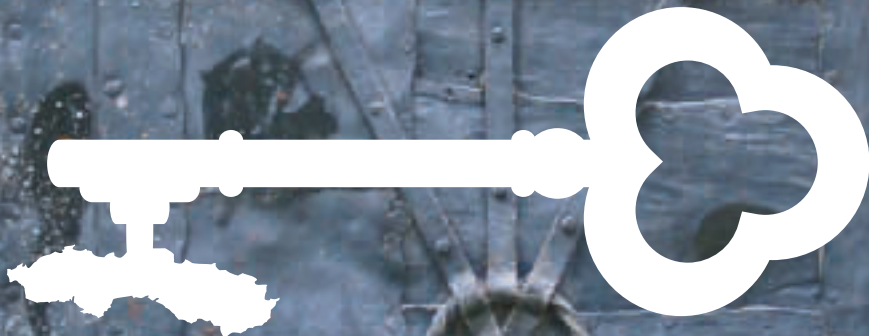
Detta tycker jag är bra med svensk skola:

Detta vill jag förändra/förbättra i den svenska skolan:

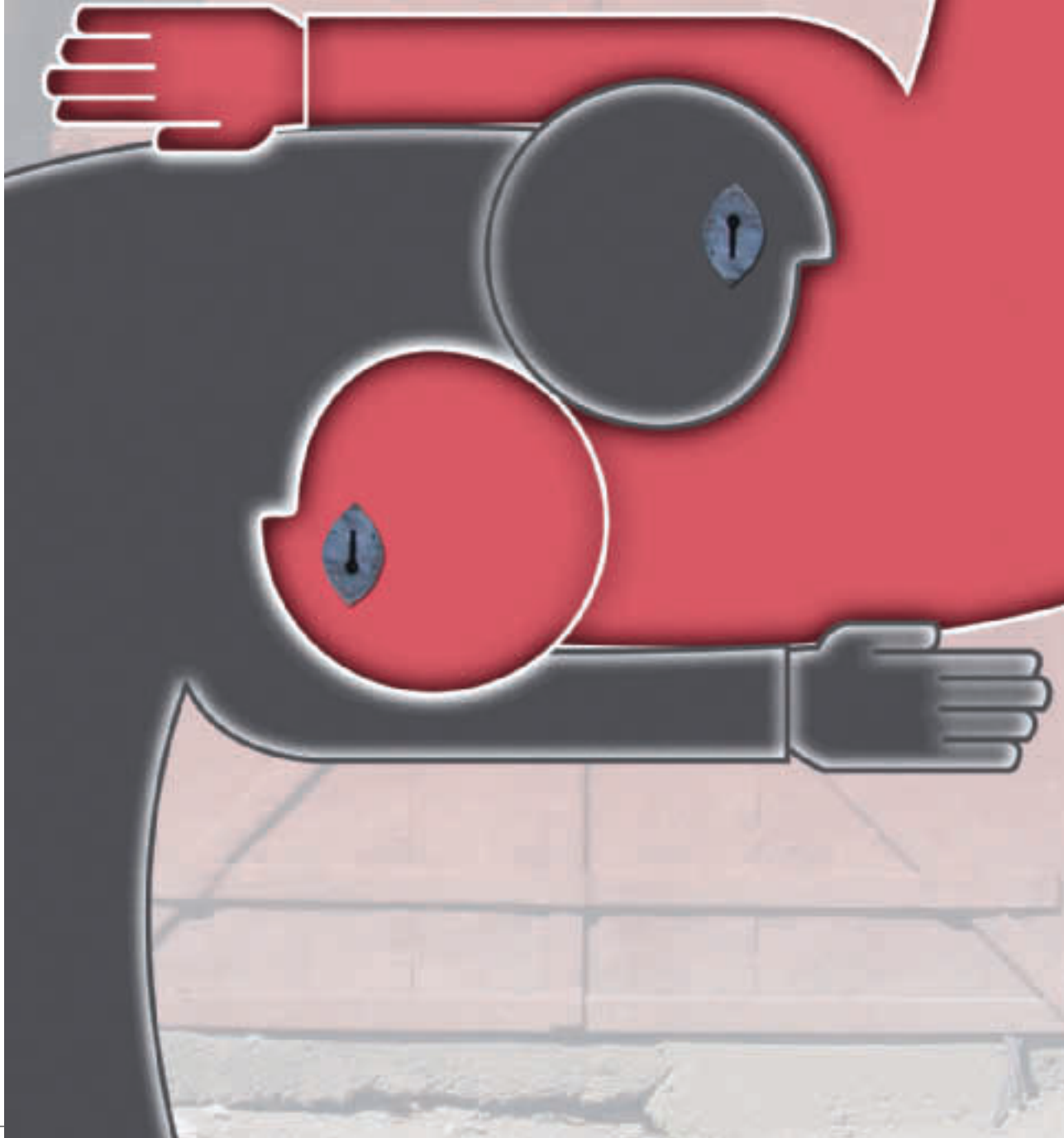
Övrigt

Idématerial

Möten & integration

Om jag var...

Användbar i: Samhällskunskap, Engelska och alla interkulturella sammanhang

Syfte: Att på ett roligt sätt låta elever lära känna varandra och varandras kulturbakgrund i ett elevutbyte, i en ny klass och i andra interkulturella sammanhang.

Tidsåtgång: Beror på gruppstorlek och antal rubriker.

Denna idé till möten elever emellan kommer från en fransk lärarhögskola i Lille, Frankrike. Texten nedan är en översättning från franskan. Kanske är det idén som är roligast här, vilka rubriker man vill ha kan man bestämma själv (eller tillsammans med eleverna).

Förberedelser

Kopiera tabellen och fundera kring vilka rubriker eleverna skall få presentera sig med. Kanske är maträtt, musikstycke eller andra ämnen nära elevernas vardag bättre? Låt eleverna berätta om sig själva genom det de valt. I ett öppet samtal lär man här känna varandra och varandras kulturbakgrund.

Genomförande

Dela in eleverna i lagom stora grupper (5-6 stycken). Varje elev får ett eget papper. Låt eleverna individuellt få anteckna sitt namn i den vänstra kolumnen och de företeelser som de vill presentera sig med i de högra kolumnerna. Låt eleverna få berätta för varandra om sina val och hur de tänkte. Låt dem ställa frågor till varandra.

Namn <i>Name</i>	Om jag var... / If I were...			
	En plats <i>A place</i>	En personlighet <i>A personality</i>	En historisk händelse <i>A historical event</i>	En idé <i>An idea</i>

Användbar i: Samhällskunskap, Geografi

- Syfte:**
- att genomföra en närstudie av migrationen i klassrummet. Hur ser flyttmönster ut? Varifrån kommer eleverna? Vilka push- och pullfaktorer kan man hitta i klassrummet?
 - att diskutera migration och hur svensk och ”europeisk” migrationspolitik ser ut.

Tidsåtgång: Presentation av arbetet en lektion (å 80 minuter).

Förberedelser

Eleverna har i läxa att ta reda på

- var deras föräldrar kommer ifrån (om de inte redan vet det)
- varför de flyttade *hit* (pullfaktor)
- varför de lämnade den ort de kommer *ifrån* (pushfaktor)

För elever som har föräldrar som inte flyttat blir frågan istället vilka faktorer som gör att man valt att bo kvar.

Läraren förbereder en världskarta i affischform varpå man kan fästa nålar alternativt rita ursprungsort och resväg fågelvägen till orten. White-board eller dylikt behövs där man listar push- och pullfaktorer.

Genomförande

Varje elev får i en tvärgrupp kort presentera var mamma respektive pappa kommer ifrån och deras push- och pullfaktorer. Varje grupp sammanställer sina resultat och redovisar sedan för klassen. Läraren noterar på whiteboard de skäl som respektive grupp uppger. De sorteras sedan under rubriker såsom familjescäl, arbete, flyktning och kärlek.

Diskussion/analys

Finns det några skillnader i skäl mellan dem som inte flyttat, dem som flyttat inom

Sverige och dem som kommer från utlandet? Ser push- och pullfaktorerna lika ut för respektive grupp?

Vilka push- och pullfaktorer har varit de viktigaste för elevernas föräldrar i klassen (högst frekvens)? Hur stämmer undersökningens resultat med lärobokens text om push- och pullfaktorer? Finns det andra skäl än dem läroboken anger? Tar läroboken upp skäl som inte återfinns i klassen?

Lektionen avslutas med en diskussion (i helklass eller gruppvis) om vad som skulle kunna få eleverna i klassen att lämna orten och/eller flytta utomlands. Är migration en rättighet? Är alla skäl lika goda för att få flytta? Finns det skäl som är starkare än andra? Hur skulle en migrationspolitik se ut som överensstämde med dessa tankar?

Europeisk dimension (fördjupning)

Jämför svensk migrationspolitik med europeiska länders immigration. Vilket skäl till uppehållstillstånd gäller för andra (valda) länder i Europa? Hur många tar man emot (i förhållande till befolkningens storlek)? Finns det en gemensam europeisk policy?

Användbar i: Interkulturellt arbete, internationella temadagar

Syfte:

- lära känna varandra över språkgränser
- lära främmande språks uttryck och uttal
- lyfta fram invandrarungdomars specifika kunskaper

Tidsåtgång: En lektion

Detta är en rolig, elevaktiv och språkstärkande upplevelse som många skolor gör. Uppgiften passar för alla, elever och lärare.

Förberedelser

Förbered genom att viktala elever med annat modersmål än svenska om de kan tänka sig att hålla en minikurs i sitt modersmål för andra elever. Bestäm vilka ord och uttryck som skall läras ut. Om språkskolan sker som en del av en temadag eller särskilt kursmoment väljer man uttryck och fraser som passar, till exempel fred, kärlek eller demokrati. Ungdomsspråk och slang i olika språk är också intressant. Antalet ord eller fraser kan man bestämma gemensamt innan man sätter igång.

Dela in klassen i mindre grupper. Elever med annat modersmål än svenska ger en minikurs i sitt språk för andra elever och läraren. Låt grupperna cirkulera mellan de olika språkkurserna.

Ett valfritt kreativt avslut kan vara att orden målas (och ev illustreras) på planscher som sätts upp i klassrummet eller i skolans korridorer.

En annan uppföljning kan vara att låta eleverna leta efter gemensamma ord mellan svenska och modersmålet. Det kan finnas mer än vad man i början tror. Då har man mött både det främmande och det lika.

När passar minikurserna in i skolans arbete?

Om hela skolan eller en stor del av skolans elever ska delta passar arbetet för temadagar, FN-dagen, språkdagen, introduktionsdagar i början av läsåret med mera. Annars kan man pröva uppgiften i mindre skala i några klasser eller i ett arbetslag? Det är ett roligt och bra sätt att lära känna varandra.

Användbar i: Historia

- Syfte:**
- att bekanta sig med olika länders historiesyn beträffande *urval* (vilket innehåll), *skrivsätt* (hur man skriver historia) och *synsätt* (hur skildras andra länder, konflikter, kända personer)
 - att upptäcka att svensk historieskrivning är *ett* sätt att beskriva det som varit
 - att lära känna andra länders kulturer genom deras historia och historiesyn

Tidsåtgång: cirka 4 veckor à två lektioner i veckan

Förberedelser

Eleven måste i god tid före det att arbetet påbörjas ordna lärobokstexter från ett annat land. För elever med invandrarbakgrund kan ibland modersmålläraren eller släktingar i hemlandet hjälpa till. För andra elever används engelskspråkiga läromedel från England, (USA, Australien och Nya Zeeland). Detta bör läraren kunna ordna.

Genomförande

Detta är en avancerad uppgift och den tar tid att genomföra men behållningen kan bli mycket stor och ge eleverna många insikter. Den kräver att eleverna har goda engelsk-kunskaper alternativt goda kunskaper i sitt modersmål.

Elever jobbar enskilt eller gruppvis med att jämföra svensk lärobokstext (klassens historiebok) med ett annat lands historiebokstext, engelska texter för de elever som inte har ett annat modersmål, modersmålstexter för de elever som behärskar ett annat språk än svenska och engelska.

Eleven/gruppen läser in sig på sin svenska lärobokstext och det andra landets lärobokstext (om möjligt översätts den till svenska). Uppgiften kräver närläsning av texten. Lämpliga frågor att ställa till texterna är:

- Får händelsen som skildras i läroböckerna lika stort *utrymme* i de båda texterna?
- Med vilket *innehåll* skildras händelsen i respektive lärobokstext?
- Vilka ideal skymtar fram mellan raderna?
- Finns det en *vinkling* i texterna? (Till exempel synen på andra länder eller viss person)
- Kan man hitta skillnader i *hur* texten är skriven? Vilka ideal kan författaren tänkas ha i detta avseende (objektivitet, litterärt, lättläst eller dylikt)

Redovisning sker i tvärgrupper (seminarietyp) om eleven arbetat enskilt eller parvis. Om eleverna har arbetat i grupp kan redovisning ske i helklass.

Användbar i: Historia, Samhällskunskap och Svenska

Syfte:

För eleven:

- att bättre lära känna sin bakgrund, sin släkt och sin historia.

För klassen:

- att bättre lära känna sina klasskamraters bakgrund
- att lära känna varandra och därigenom få en bättre förståelse för olika människors livssituation och bakgrund
- att konkretisera historieämnet
- att utveckla elevens skrivande

Tidsåtgång:

En lektion till att introducera uppgiften och två lektioner till att redovisa resultatet med ett tre veckors uppehåll däremellan för intervjuer, skrivande etcetera. Om man vill ge klassen tid att skriva på lektionstid tillkommer detta.

Förberedelser

Eleven får i läxa att intervjua sina föräldrar och far- och morföräldrar om deras liv i syfte att konstruera ett enkelt släkträd tre generationer bakåt i tiden till och med mormorsmor, mormorsfar etcetera. Syskon, kusiner eller sysslingar behöver inte tas med. På släkträdet märker eleven ut när och var de har levat, vad de har arbetat med, vilken typ av personlighet de var eller anekdoter som är intressanta. I synnerhet elever med släkt i utlandet kan behöva tid för att genomföra dessa intervjuer.

Eleven väljer sedan ett levnadsöde, en händelserik historia eller ett tillfälle där släk-

tingen varit nära eller delaktig i den ”stora” historien. Kring detta skriver eleven ett reportage. Efter inlämning och rättning har eleven möjlighet att skriva om sitt reportage.

Nu kommer den roligaste delen i detta arbete. Eleverna får gruppvis läsa varandras släkthistorier. Ur gruppens historier väljer de sedan ut en för högläsning. Klassen får i sin helhet höra cirka sex historier. Efter detta finns det möjlighet att diskutera hur vår historia kan ha påverkat oss – dels som individer – dels som samhälle. Låt alltid eleverna godkänna att deras släkthistoria läses av andra innan denna andra halva av uppgiften genomförs.

Projekt 1 - Min historia och din

Användbar i: Samarbete mellan IVIK (eller liknande) och annat gymnasieprogram, Historia, Geografi.

Syfte: Att skapa ett projekt med positiva effekter för båda grupperna.

Tidsåtgång: Tre gemensamma träffar förutom för- och efterarbete i respektive grupp.

Bakgrund

På Celsiusskolan, Uppsala, finns IVIK – ett individuellt program för nyanlända flyktingar och invandrare som läser skolämnen enligt grundskolans nationella mål. Målsättningen för många av dessa elever är att nå godkända betyg för att senare kunna bli antagna på gymnasieskolans nationella program. Eleverna på IVIK har svårt att lära känna elever med svenskt ursprung. Inledningsvis kan språket innebära svårigheter, därefter kommer kulturella skillnader vilka inte sällan blir en barriär för nya kontakter.

På Rosendalsgymnasiet i Uppsala läser elever på det specialutformade internationella programmet, SMIP, med hela världen som sitt arbetsfält. För eleverna på SMIP skulle ett projekt med IVIK-elever kunna ge möjligheter till direkta möten med omvärlden på hemmaplan!

Ett samarbete inleddes mellan skolorna med målet att ungdomar från olika kulturer skulle träffas och lära känna varandra genom att återberätta och diskutera sin egen respektive den andres historiska bakgrund.

För att eleverna inte skulle uppleva att träffarna var ett påtvingat försök från vuxenvärlden att få eleverna att umgås med varandra gällde det att hitta en ram där mötena kändes naturliga och givande. Därför

kopplades projektet till skolarbetet och ämnet historia.

Projektets upplägg

Projektet fick namnet *Min historia och din*. Eleverna träffades för första gången för att berätta om var de kom ifrån och hur det såg ut där. De delades in i grupper om tre till fyra och använde programmet google-earth för att med hjälp av satellitbilderna berätta om sitt ursprung. Ett delsyfte var att de skulle bekanta sig med varandra.

När de nu lärt känna varandra lite grann kunde de gå vidare till huvuduppgiften, att fundera över sin egen och andras historia. Vi ställde frågor som: Vad har format ditt och andras liv? Hur har händelser och förhållanden i omvärlden påverkat din eller din familjs tillvaro? Kan du i den ”stora” historien se det enskilda exemplet? Utifrån dessa frågor fick eleverna på var sitt håll förbereda sig på att berätta sina historier.

Den andra träffen ägnades åt det historiska berättandet. Eleverna satt i samma grupper som förra gången och de skulle nu samla information från någon annan i gruppen. Anteckningarna skulle sedan bli underlag för en artikel där ett enskilt öde placerades in i den större historien.

En tredje gemensam aktivitet kom till stånd genom att alla eleverna genomförde ett studiebesök på Moderna museet i Stockholm. Där visade guiderna hur konsten påverkats och förändrats av det historiska sammanhanget under 1900-talet.

Avslutningsvis blev de historiska artiklarna en tidning som dokumenterade det eleverna arbetat med.

Resultat

Projektet blev mycket lyckat. Eleverna såg fram emot träffarna och utbytet blev givande för alla parter. För de svenska eleverna blev mötena många gånger omtumlande:

”Hon berättade om hur det var att alltid gå i burka”. För eleverna från IVIK likaså: ”Att så många har släktingar som utvandrat till Amerika för att Sverige var så fattigt.” Artiklarna blev bra och intressanta. Lika viktigt var att eleverna möttes, arbetade tillsammans och lärde känna varandra. De upptäckte att de hade mycket gemensamt. Trots att projektet var småskaligt, ledde det till bestående intryck och insikter för alla inblandade.

*Kerstin Blom Nordström, lärare, Celsiusskolan,
Uppsala*
*Calle Håkansson, lärare, Rosendalsgymnasiet,
Uppsala*

Projekt 2 - Din historia

Användbar i: Svenska och Historia i samarbete

Syfte: Se nedan

Tidsåtgång: Varierar

I temaarbetet *Din historia* får elevens historia möta skolämnet historia samtidigt som eleverna får tillfälle att på ett lekfullt och strukturerat sätt presentera sig själva för lärarna.

Inom historieämnet ges uppgiften till eleverna att genomföra enskilt och skriftligt och det är bara läraren som läser texten. Viktigt att klargöra för eleverna är att de bara berättar det de vill och att adoptivföräldrar eller fosterföräldrar och andra vuxna förebilder kan vara nog så viktiga som biologiska föräldrar.

För elever med en trasslig barndom eller andra jobbiga upplevelser bakom sig, kan arbetet röra upp starka känslor vilket är viktigt att vara medveten om. Viktigt är att den historia som är ens egen ska vara efterfrågad och värdesatt i ett respektfullt sammanhang.

Som lärare kan man efter att ha läst allas historia göra en sammanfattning där man lyfter fram gemensamma eller liknande händelser som länkar samman elevernas historia med skolämnet historia: det kan vara arbetsförhållanden på orten, hur många barn varje generation har fött och hur utbildningsnivån har förändrats mellan de olika generationerna.

Här kan man lägga ett särskilt fokus på t ex hur villkoren för kvinnor eller invandrade minoritetsgrupper i vår historia har förändrats under de senaste 100 åren.

Din Historia

1. Fundera över din egen historia. Välj ut tre händelser som du tror har haft stor betydelse för din personliga utveckling. Varför just dessa?
2. Diskutera med dina föräldrar om viktiga händelser och förhållanden i deras liv som präglat din uppväxt, dina erfarenheter och åsikter.
3. Fundera över hur din egen historia i olika avseenden har påverkats av samhällsutvecklingen. Välj ut tre händelser eller förhållanden ute i samhället som du tror har haft stor betydelse. Varför just dessa?
4. Kvinnors historia glöms ofta bort. Undersök i din egen historia: Vilken kvinna är den första att gå i skolan, och hur lång tid? Vilken kvinna är först med ett avlönat arbete? Vilken kvinna får rösta för första gången? Hur har antalet barn per familj förändrats över åren och varför?
5. Gör ett släkträd som sträcker sig några generationer tillbaka i tiden och där det framgår var de tidigare bodde, vilken utbildning de hade och vilka yrken de ägnade sig åt. Du kan också lägga till hur många barn varje generation bestod av. Gör en sammanställning och diskutera resultatet. Vad kan man dra för slutsatser om historiens förlopp under den period som undersökningen omfattar?

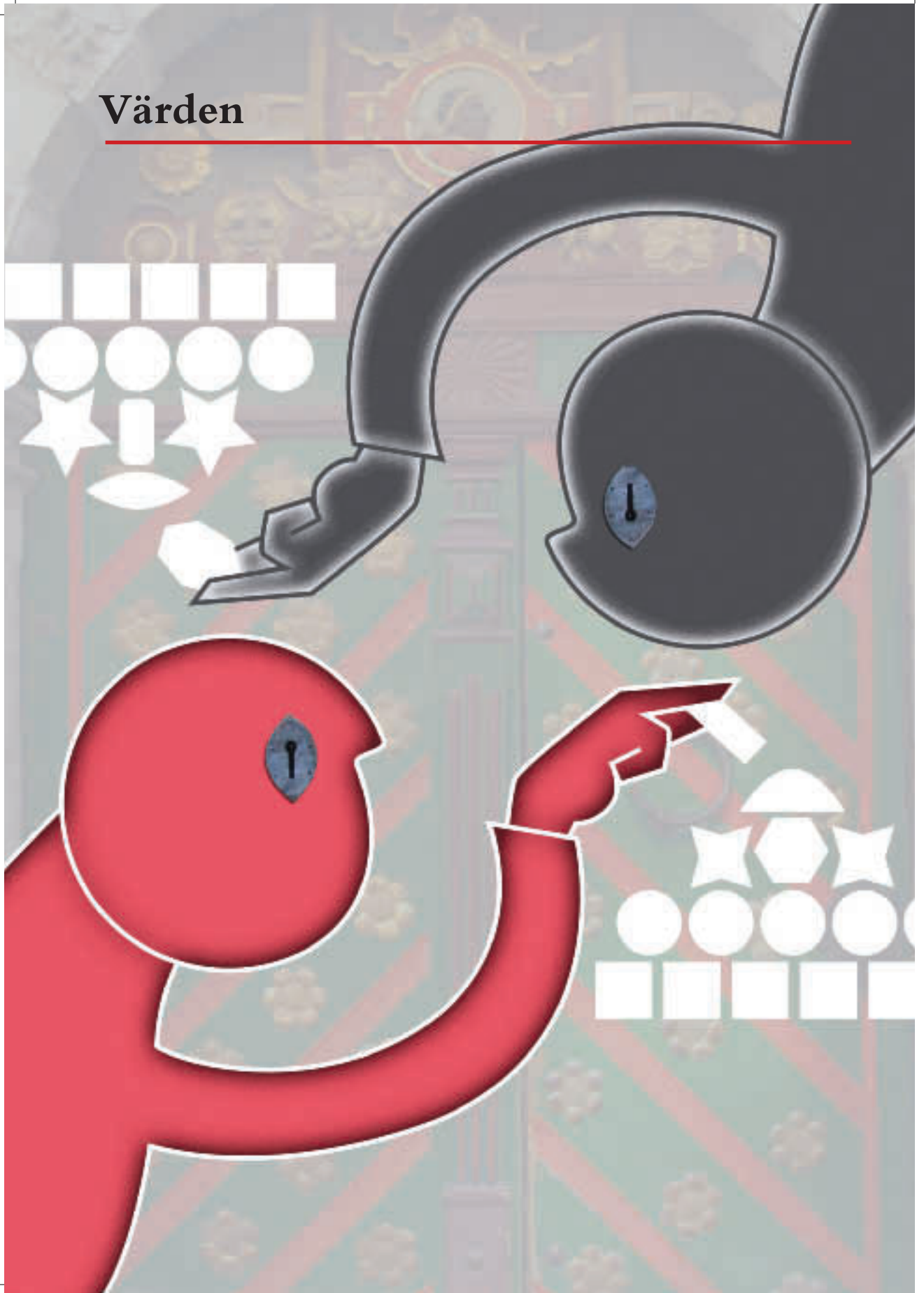
Parallellt arbetar eleverna i svenskämnet med sagans form och skriver en existentiell saga – *Sagan om mig själv*. Sagan är en lekfull text med följande obligatoriska inslag: eleven ska själv vara huvudperson, men som litet barn och ges ett sagonamn, gärna med någon symbolisk innebörd eller klurig omtolkning av sitt eget namn. Eleven får välja tre viktiga personliga positiva egenskaper som ska ges huvudpersonen i texten, och som ska synliggöras tydligt i sagan. Vidare ska huvudpersonen möta tre utmaningar som den klarar genom att använda sig av sina goda egenskaper. Utmaningarna kan gärna skildras i symbolisk form, t ex genom gestalter, gåtor eller annat som ska övervinnas. Genom att klara utmaningarna ska huvudpersonen lära sig tre viktiga saker som ett barn måste kunna för att bli en god och stark människa. Sagorna bearbetas sedan genom att elever och lärare läser allas sagor, tar upp sagornas dygder och huvudpersonernas egenskaper, som diskuteras i klassen. Har dygderna aktualitet idag? Vad har jag själv lärt mig är viktigt i livet för att bli en bra människa? Hur har jag lärt mig detta? Motgångar, att ta sig genom provningar – stärker det en människa? Vilka provningar kan vara för svåra? Hur ser vuxenvärldens ansvar för barnen ut idag? Här kan en länk till barns rättigheter och barnkonventionen skapas, och vidare arbete med olika sätt att uppfostra barn och förväntningar på flickor och pojkar i olika sociala sammanhang.

I anslutning till elevernas historia arbetade vi vidare med uppgiften *Alternativa släkträd* som behandlar allt det som påverkar oss, förutom det vi föds med. På tavlan tog vi upp sådant som påverkar oss att bli de individer vi är – på gott och på ont. Vi iden-

tifierade tillsammans positiva krafter som är goda källor som vi är stolta över att låta oss påverkas av, och vilka negativa influenser som vi bör vara uppmärksamma på. Läraren tar emot elevernas förslag och breddar eller ställer handledande frågor för att utveckla och fördjupa förslagen. Här är eventuella könsskillnader i resultatet bra att notera och uppmärksamma eleverna på, samt fördjupa genom att samtala om bakomliggande faktorer. De positiva och viktiga influenserna i livet fick eleverna sedan individuellt illustrera i bild under rubriken *Mitt alternativa släkträd*, som presenterades inför klassen. Eleverna valde t ex att ta med kamrater, musik, idrott, föräldrar och skolan. Religiös tro, klädstil, förebilder, viktiga platser och eventuella andra hemländer än Sverige blev också uppmärksammade av eleverna som viktiga i formandet av deras identitet. De individuella alternativa släkträden sattes upp i klassrummet, och vi gick tillsammans runt för att vaska fram de viktigaste gemensamma dragen i vad som påverkar oss i omgivningen till de människor vi är. Eventuella skillnader mellan eleverna med avseende på kön ska noteras av läraren, men i arbetet med våra elever fokuserade vi denna gång på alla slående likheter som tydliggjordes av jämförelsen – likheter som löpte över klass-, köns-, religions- och etnicitetsgränser i denna mångkulturella grupp elever. Likheter blev en aha-upplevelse för oss alla, inte minst för eleverna, som liksom i så många andra sammanhang grupperat sig efter upplevda och överdrivna uppfattningar om olikheter mellan varandra, inte minst på grund av kön.

*Ulrika Lundquist, lärare, Lundellska skolan,
Uppsala*

Värden

Om detta ord var en...

Användbar i: Engelska, Samhällskunskap och Svenska

Bakgrund: Denna uppgift har också sitt ursprung i Lille, Frankrike där den utgör en del av den medborgarkunskapsutbildning som nämnda lärarhögskola ger.

Syfte:

- Att via ett associativt arbete låta eleverna få uttrycka sig och prata kring några av det moderna samhällets grunder och de begrepp som finns där
- Att via elevernas tolkningar åstadkomma möten mellan eleverna
- Att via samtal förstå innebörden av några samhällsbegrepp bättre

Tidsåtgång: Beror på hur många begrepp klassen arbetar med men 80 – 100 minuter är lagom långt för att uppgiften inte skall hinna bli tråkig.

Förberedelser

Som lärare är det bra om man själv (eller tillsammans med kolleger) gör uppgiften innan man genomför den för att förstå hur den fungerar och hur rolig den är. Läraren behöver också göra ett urval av begrepp som eleverna skall associera kring. Kopiera mallen med ett urval av begrepp inför genomförandet.

Genomförande

Låt eleverna besvara frågorna i mallen individuellt. Låt eleverna sedan redovisa svaren

för varandra gruppvis. Låt eleverna ställa frågor och prata om varandras svar. I denna typ av arbete finns inget rätt eller fel svar. Kan gruppen enas om ett svar som bäst representerar gruppens åsikt? Om tiden finns låt grupperna få redovisa för hela klassen. När vi berättar om våra associationer berättar vi också om oss själva. När vi berättar om oss själva möjliggör vi möten.

Elevinstruktioner

(Se nästa sida)

Elevinstruktion

Du skall göra en associationslek. Välj den plats, den personlighet, historiska händelse etcetera som bäst överensstämmer med hur du uppfattar respektive begrepp. Berätta sedan för dina gruppkamrater vilket ord du valde och hur du tänkte. Låt de andra berätta för dig hur de svarat och hur deras tankegångar gick. Kan ni enas i gruppen om ett förslag som ni kan berätta för resten av klassen?

Om detta ord var... <i>If this word was...</i>	En plats <i>A place</i>	En personlighet <i>A personality</i>	En historisk händelse <i>A historical event</i>	Ett monument <i>A monument</i>
Hemhörighet <i>Sense of belonging</i>				
Utbildning <i>Education</i>				
Rättigheter <i>Rights</i>				
Medborgare <i>Citizen</i>				
Folket <i>The people</i>				
Delaktighet <i>Participation</i>				
Mångfald <i>Diversity</i>				
Kommunikation <i>Communication</i>				
Demokrati <i>Democracy</i>				
Jämlikhet <i>Equality</i>				
Frihet <i>Freedom</i>				
Förtryck <i>Oppression</i>				

Vad krävs för att demokrati skall råda?

Användbar i: Samhällskunskap

Bakgrund: Poängen med denna uppgift är att fördjupa diskussionen om demokrati. Många elever känner till de formella kraven för att demokrati skall råda men de har inte funderat lika mycket på vad som krävs för att en demokrati skall fungera i praktiken.

Syfte: Att lära känna demokratins förutsättningar och möjligheter.

Tidsåtgång: 80 minuter

Förberedelser

Att själv pröva uppgiften före dess genomförande.

Genomförande

Frågeställningarna för eleverna är *Vad krävs för att ett land skall räknas som en demokrati?* det vill säga *Vilka lagar och förordningar måste gälla?* och *Vad krävs för att en demokrati skall fungera i praktiken?*

Den första frågan syftar till att lyfta fram de lagar och regler som skall gälla i ett land för att demokrati skall råda. Här kan svaren oftast delas in i tre kategorier: fri- och rättigheter, valets genomförande och valresultatet.

Man kan lägga upp svaren som en skiss på tavlan där svaren *kan* se ut så här efter första frågerundan (se tabellen). Sedan kan man fråga om det går att ta bort något av detta och ändå ha demokrati.

Vad krävs för att en demokrati skall fungera? Här kommer oftast de mest intressanta diskussionerna? Några exempel på elevsvar som kommit under åren:

- politiker måste hålla vad de lovar
- folk måste använda sig av sin rösträtt (det vill säga högt valdeltagande)

- lättillgänglig information om och från deltagande partier
- majoriteten får inte förtrycka minoriteterna
- att det går att kontrollera vad politikerna gör (t ex offentlighetsprincipen).

Varje punkt som eleverna föreslår kan användas som föremål för diskussion. Måste till exempel politikerna hålla vad de lovar? Om omständigheterna förändras får politikerna inte bryta ett vallöfte? Skulle Sverige räknas som demokrati om denna definition gällde?

En annan viktig diskussion är om det finns politiska beslut som är oförenliga med demokrati? Kan man i demokrati besluta om till exempel rasism och dödsstraff och fortfarande betraktas som en demokrati? Hur skulle USA se på samma frågor?

Obs! Det är viktigt att man innan lektionen har sina egna svar på frågorna klart för sig så att man kan samtala och komplettera på tavlan om eleverna inte tar upp något som man upplever som väsentligt för demokratins teori och praktik. Även lärarens kompletteringar bör underställas diskussion.

Vi tar ofta demokratin för givet. Vilka erfarenheter finns det av bristande demokrati

och förtryck i klassrummet? Låt eleverna få återge erfarenheter av förtryck, i stora likväl som små sammanhang, svenska likväl som utländska sammanhang, Hur påverkade det

vardagsliv och levnadsomständigheter? Vad hade behövt ändras för att situationen skulle bli bra?

Fri- och rättigheter		Valets genomförande	Resultat
<ul style="list-style-type: none"> • tanke- och trosfrihet • yttrande- och tryckfrihet • mötes- och demonstrationsfrihet • organisationsfrihet • rättssäkerhet 	<p style="text-align: center;">Fri opinionsbildning</p>	<ul style="list-style-type: none"> • lika rösträtt • allmän rösträtt • valhemlighet • regelbundna val • flera valmöjligheter 	<p style="text-align: center;">Majoritetens mening blir gällande*</p>

* i detta ingår förstås att minoritetens rättigheter skall respekteras och att majoriteten inte kan fatta vilka beslut som helst. Men då är vi redan över i nästa fråga.

Ordnad debatt kring ett ämne

Användbar i: Filosofi, Historia, Religionskunskap, Samhällskunskap, Svenska

- Syfte:**
- Att träna ordnad debatt. Få lärarledd hjälp i att strukturera argument för- och emot
 - Att identifiera argument som är närliggande
 - Att skapa en överblick över en debatt
 - Att pröva på demokratiskt arbetsätt och argumenterande analys

Tidsåtgång: Ett lektionspass á 100 min.

Förberedelser

Läraren har med sig (större) post-it lappar

Genomförande

Eleverna får ett ämne som är aktuellt, som kräver ett etiskt ställningstagande och är laddat. Eleverna kan själva få komma med förslag på debattämnen. Låt eleverna en och en ta ställning i frågan. Låt dem sedan skriva ned argumentet på en post-it lapp. Arrangera whiteboardtavlan i ett för- och ett emot-fält. Låt eleverna komma fram en i taget och läsa upp sitt argument från sin post-it lapp. Placera sedan argumentet på för- eller emot-sidan. Placera argument som är närliggande eller lika i grupper så att man kan urskilja några huvudargument för respektive emot.

Låt elever få ställa frågor kring de argument på post-it lapparna som de inte förstår eller vill veta mer om. Introducera begreppen hållbarhet och relevans och analysera argumenten utifrån dessa begrepp. Låt elever som vill utveckla sina argument få göra det.

Dela nu ut en ny runda post-it-lappar. Låt eleverna skriva motargument till ett tidigare anfört argument. Organisera dessa på ett liknande sätt som tidigare. Summera debatten (alternativt låt en elev summera debatten). Går det att nå en gemensam ståndpunkt?

Eventuella fortsättningar

Låt materialet bilda underlag för eleverna att skriva en uppsats i ämnet. Här har de ett utmärkt material för att skriva en argumenterande uppsats.

Förslag på ämnen

- Dödshjälp är en mänsklig rättighet
- Kvinnlighet och manlighet beror på uppfostran och är en konstruktion
- Invandrare som begår brott skall utvisas
- Invandrare i Sverige diskrimineras
- Sverige bör tillåta fri invandring

Vad är att vara europé?

Användbar i: Samhällskunskap

Syfte: Att diskutera nationell och europeisk identitet.

Tidsåtgång: 30 minuter

Förberedelser

Iordningställ en overheadbild med tabellen nedan.

Genomförande

Låt eleverna få rangordna vad de identifierar sig mest med. Be dem motivera sitt val. Diskutera svaren. Finns det en europeisk identitet? Diskutera! Låt sedan eleverna få göra efterföljande associationsuppgift. Varför är det så mycket lättare att hitta typiskt svenska företeelser än europeiska?

Kommentar

Elever med icke svensk bakgrund kan ha ett annat perspektiv än elever med svensk bakgrund. Elever med föräldrar som har sina rötter i flera olika europeiska länder verkar ha lättare för att prata om en europeisk identitet än andra. Ännu intressantare har varit de kommentarer som kommit från elever med rötter utanför Europa. När svenska elever har haft svårt att hitta en europeisk maträtt angav en elev från Irak att spagetti är detta varpå en ”svensk” elev svarade att spagetti är italienskt ...

Identitet	Uppsalabo	Svensk	Europé	Annan identitet
<i>Vad identifierar du dig mest som? Rangordna!</i>				
<i>Motivera!</i>				

Vad är typiskt europeiskt?	En maträtt	En poplåt	En personlighet	En plats
<i>Om Sverige var...</i>				
<i>Om Europa var...</i>				

Användbar i: Svenska

Syfte: Det här arbetet tränar både texttolkning, formuleringsförmåga och social fantasi. Genom skrivande lär sig skribenten att leva sig in i en fiktiv gestalts situation, förändra befintliga förutsättningar och skapa nya. Textens innehåll handlar om människors värde och barns utsatthet, vilket också kan appliceras på elevernas eget liv och erfarenheter. Arbetet fortsätter med Barnkonventionen, där insändare om barns rättigheter kan bli nästa skrivuppdrag.

Vid läsning av folksagor, dikter, filmer och noveller kan de påhittade berättelserna användas för att få syn på saker i det verkliga livet, t ex relationer mellan människor, existentiella frågor och bearbetning av kärleksorg eller identitetskriser. Den skönlitterära texten används således som ett exempel på hur verkligheten kan vara, och de fiktiva gestalterna som verkliga människor som eleverna analyserar, granskar och lever sig in i.

Tidsåtgång: Ett lektionspass och uppåt

Uppgift som lockar till texttolkning

Material: Nils Ferlins dikt *Barfotabarn*

Barfotabarn

*Du har tappat ditt ord och din papperslapp,
du barfotabarn i livet.*

*Så sitter du åter på handlarns trapp
och gråter så övergivet.*

*Vad var det för ord – var det långt eller kort,
var det väl eller illa skrivet?*

*Tänk efter nu – förrn vi föser dig bort,
du barfotabarn i livet.*

(Nils Ferlin, 1889–1961)

Arbetsgång

- Läraren läser dikten högt och eleverna har varsitt exemplar av texten framför sig.
- Enskilt får eleverna uppgiften att associera till ordet barfotabarn. Eleverna ska skriva beskrivande ord som de kommer att tänka på, om hur ett barfotabarn kan tänkas vara.
- Elevernas ord tas upp på tavlan och klassens gemensamma bild av barfotabarnet i dikten framträder. Samtal om barfota-

barnet i dikten och i verkligheten – vilka kan beskrivas som barfotabarn idag? Finns det barfotabarn i Sverige? Varför, varför inte?

- Gå tillbaka till dikten igen. Vad är det för ord som barfotabarnet hade på sin förlorade lapp? Eleverna tänker enskilt och ger var sitt förslag som skrivs på en post-it-lapp. Lapparna samlas och sätts upp på tavlan. Inventera och samtala.
- Ordauktion: Välj de tre vackraste orden i svenskan/persiskan/tigrinia ... Köp-sälj ord med varandra och skriv en kärleksdikt baserad på de ord du efter auktionen har – på svenska eller det egna modersmålet.
- Skriv en inre monolog, tankeström, som barfotabarnet tänker där på trappen.
- Välj ett av orden på tavlan och gör ett lyckligt slut för barfotabarnet, gärna i diktform, där barnet finner vad han eller hon förlorat.
- Läs varandras texter och ge positiv respons.

Ulrika Lundquist, Uppsala

Användbar i: Engelska, Samhällskunskap, Svenska

Syfte:

- att mötas och utbyta erfarenheter, insikter och kunskaper genom att diskutera värdegrundsfrågor tillsammans
- att tillämpa demokrati och mänskliga rättigheter
- att undersöka hur vi tillämpar dem i praktiken

Tidsåtgång: en lektion

Denna uppgift ger goda möjligheter till ett fruktbart samarbete mellan en IVIK-klass och en klass från nationella programmen, valfri årskurs.

Genomförande

Välj ut en aktuell, brännande samhällsfråga i en tidningsartikel alternativt nyhetsnotis eller välj ett ämne utifrån elevernas pågående arbeten i sina skolämnen. Plocka fram ett tidlöst, etiskt problem som kan relateras till ämnet eller artikeln. Exempelvis *Skall Sverige tillåta arbetskraftsinvandring?* eller *Kan det någonsin vara rätt att döda?* Arbeta i mindre grupper så att alla kan få möjlighet att både uttrycka sig och lyssna aktivt.

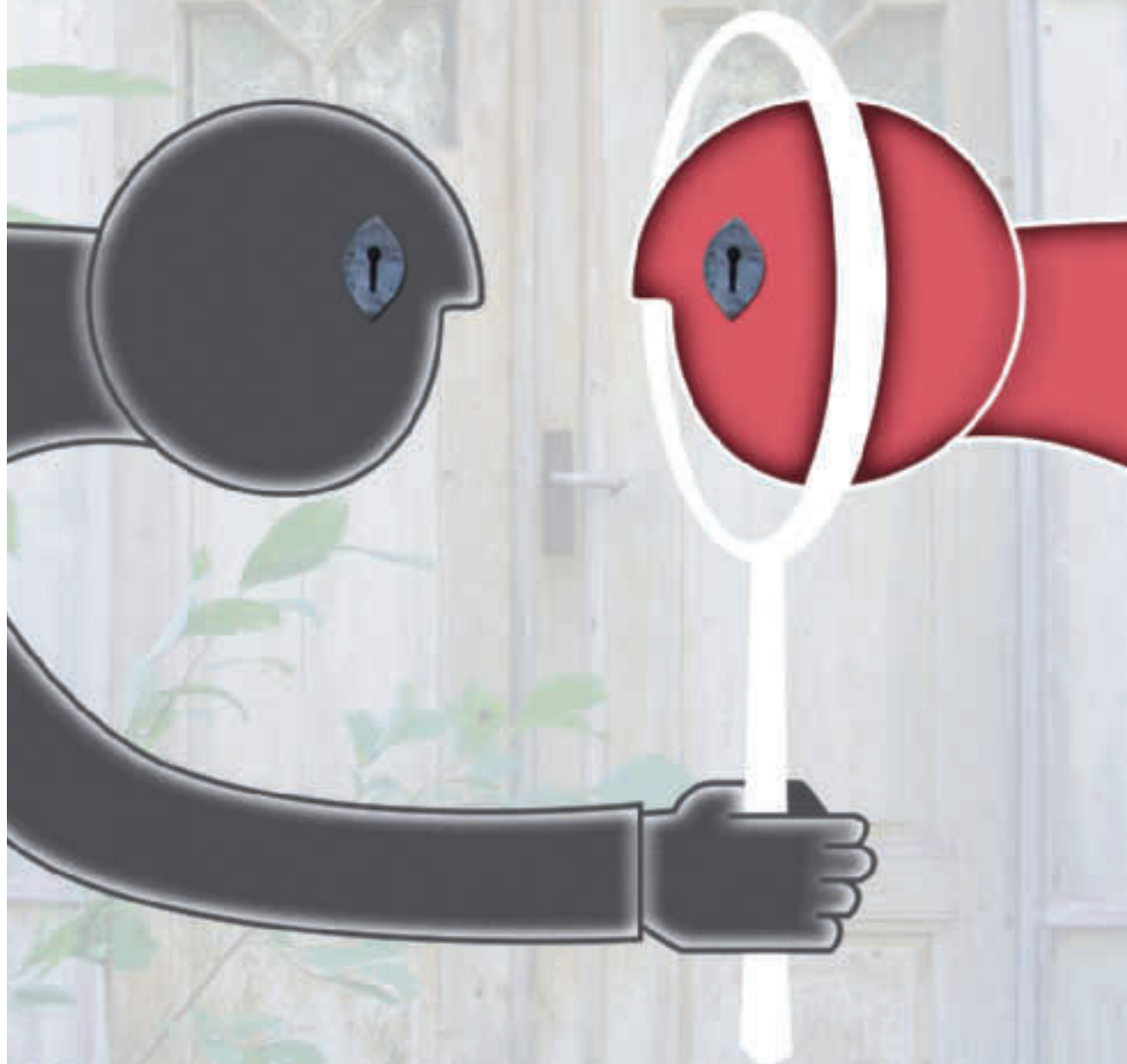
Låt varje grupp först få redovisa diskussionens innehåll. Låt eleverna sedan undersöka själva diskussionen. Deltog alla i

diskussionen? Fick alla möjlighet att delta? Prata om och på vilket sätt de använt sig av sina fri- och rättigheter i diskussionen.

1. Alla får säga något (*Yttrandefrihet*)
2. Alla får säga sin åsikt (*Åsiktsfrihet*)
3. Alla kan skriva en insändare eller artikel eller redovisa med en plansch (*Tryckfrihet*)
4. Kolla vem som pratar i gruppen, flickor, pojkar? (*Genusperspektiv*)
5. Alla får tro som de vill (om ämnet handlar om olika tro) (*Religionsfrihet*)
6. Annat som ni kommer på ...

Redovisa och utvärdera diskussionerna och arbetet i stort!

Bilden av varandra

Bilden av Sverige & andra på nyheterna

Användbar i: Samhällskunskap, olika mediakurser.

Syfte: Att bli medveten om hur olika nationaliteter och kön presenteras i media kvantitativt och kvalitativt.

Tidsåtgång: Hemläxa cirka 1 1/2 timme. Redovisning i klassrummet ca 100 minuter inklusive diskussion.

Bakgrund

Man brukar säga att vi i Sverige har en västcentrerad världsbild, stereotyper kring olika nationaliteter och våra två kön. Denna uppgift låter eleverna undersöka hur detta ser ut i ett nyhetsprogram.

Förberedelser

Bestäm en kväll då klassen skall bevaka Rapport, Aktuellt och TV4-Nyheter. Att studera just dessa tre nyhetssändningar är extra intressant då objektivitetskravet är särskilt stort för marksänd tv. Låt respektive elev få välja vilket program den skall bevaka. Försök få en jämn fördelning tittare mellan de olika nyhetsprogrammen.

Genomförande

Låt varje grupp först få iordningställa presentationen av sitt program (cirka 30 minuter). De skall sedan presentera programtablån och redovisa hur stort utrymme Sverige respektive varje kontinent får reellt och procentuellt, hur respektive kön presenterades i utrymme och med vilken titel samt vilka nyheter som fick störst utrymme.

Låt eleverna få diskutera innehållet. Vad är det för typ av nyheter vi får från Sverige, Europa och respektive kontinent? Hur presenteras de kvinnor respektive män som intervjuas? Kan man se något typiskt svenskt i urvalet, presentationen eller vinklingen? Hade nyhetsprogrammet sett annorlunda ut i något av invandrarelevernas ursprungsländer? Hur förhåller sig denna kvälls

nyhetsprogram gentemot andra kvällar? Låt eleverna skriva en sammanfattning av resultaten.

Möjliga frågor att diskutera efter presentationerna är: "Varför ser det ut så här?", "Avspeglar det verkligheten?" och "Vilken påverkan kan nyhetspresentationen stå under?" Redaktionernas nyhetsvärdering och sätt att presentera kan ses som *ett* uttryck för den kultur vi lever i och ge både svenska och invandrade elever värdefull information om världsbilden i svenska nyhetsmedia.

Europeisk dimension

I förhållande till att det i Bryssel (EU) fattas beslut om en stor andel av Sveriges lagar, hur redovisades det i media?

Internationell dimension

Om invandrareleven har goda kunskaper i sitt modersmål kan eleven få göra samma analys som ovan fast med en nyhetssändning från hemlandet eller från en internationell kanal. Elevens familj har kanske tillgång till sitt lands tv-kanaler eller andra kanaler på elevens modersmål. Annars finns webb-tv från olika länder via vanlig internetanslutning.

Genusdimension

Vad kan denna nyhetsuppgift säga oss om vårt samhälle och synen på respektive kön? Hur många män respektive kvinnor intervjuades? Hur presenterades män respektive kvinnor det vill säga med vilket yrke eller med vilken titel?

Hur rykten kan visa våra fördomar

Användbar i: Svenska, Samhällskunskap, Historia (eller där källkritik/fördomar tas upp)

Syfte: Att visa hur ett budskap kan förändras vid återberättande. Övningen visar hur rykten kan uppstå på grund av missförstånd och de fördomar vi har.

Tidsåtgång: Ett lektionspass och uppåt

Genomförande

Välj ut 10 elever som får lämna klassrummet. De skall vara utom hörhåll.

Dela ut berättelsen till de kvarvarande.

Läs igenom den högt! Fråga eleverna hur de tror att historien kommer att förändras när den återberättas i flera led. Be dem sedan att anteckna de väsentliga förändringar som historien genomgår när eleverna senare skall återberätta historien.

Ta in en första elev från korridoren. Berätta för honom att han så noggrant som möjligt skall lägga historien på minnet för att sedan återberätta den så noggrant han kan för nästa elev. Läs historien högt för eleven.

Ta in elev nummer två. Instruera eleven som ovan. Låt nu elev nummer ett återberätta historien som han minns den för elev nummer två. Eleverna i klassrummet noterar eventuella förändringar av historien.

Ta sedan in elev nummer tre och låt nummer två återberätta för nummer tre. Fortsätt på samma sätt tills alla elever har fått återberätta vad de hört. Den sista eleven återberättar för klassen vad han eller hon har hört.

Jämför nu de olika versionerna av historien med hur den berättades från början. Notera på tavlan väsentliga skillnader. Jämför med de gissningar eleverna gav i början. Vad förändrades? Varför? Mycket sällan är gärningsmannen svensk i slutet. Ofta är han finsk eller utländsk. Ofta har svensken förvandlats till offret. Detta kan bli underlag för viktiga diskussioner om rykten. Vilka histo-

rier har ni hört som man bör sätta frågetecknen kring? Vem var gärningsmannen? Vem var offret? Varför förändrar vi det vi hör på detta sätt? Gör vi det i andra sammanhang?

Eventuell uppföljning

Man kan följa upp denna lektion med en film som skildrar hur vittnen minns och kan påverkas att minnas på ett felaktigt sätt. Ett annat sätt att följa upp utforskningen är att berätta om ”skröner” det vill säga moderna vandringssägner. Varifrån kommer de? Vilken funktion har de? Vilka nationaliteter pekas ut i dessa? I vilket syfte?

Berättelsen

På en bänk i ett hörn av Centralstationen i Stockholm sitter en finländare, en svensk och en norrman som samtalar med en gravid kvinna.

Två ynglingar kommer gående. De har utländskt utseende, de är svarthåriga och mörka i hyn. Man tror att de är smutsiga och man får en känsla av ett hotfullt och brottsligt förflutet. De slår sig ned på bänken mitt emot. Finländaren, som har suttit och läst en tidning, vänder sig till svensken och fäller någon kommentar. Norrmannen och den gravida kvinnan slutar att prata.

Plötsligt reser sig svensken och sticker en kniv i armen på norrmannen, som chockad faller omkull. Den gravida kvinnan, som i själva verket är en civilklädd polis, faller med ett snabbt judokast gärningsmannen till marken.

De två ynglingarna som lugnt åsett det hela reser sig och går därifrån.

Stereotyper

Användbar i: Samhällskunskap och Geografi

Syfte: Att göra eleverna uppmärksamma på stereotypa föreställningar vi bär med oss.

Tidsåtgång: 5 minuter

Förberedelser: Inga

Genomförande

Be eleverna ta fram penna och papper. Säg åt dem att skriva ned det första ord de kommer att tänka på när de hör ordet "Afrika". De skall inte tänka efter, utan bara snabbt associera. Be eleverna läsa upp vad de skrivit på lappen. Vanligtvis skriver eleverna ord som svält, AIDS, fattigdom, öken, eller något djur såsom lejon.

Fråga eleverna om de har varit i Afrika. Det har inte de flesta. Frågan är ställd för att göra eleverna uppmärksamma på att de måste ha fått denna bild någonstans ifrån. Varifrån har de då fått denna bild av Afrika?

Media såklart med undantag för någon elev som kan ha annan information. Skulle afrikanerna få liknande associationer om man bad dem göra samma sak? Vilka andra stereotyper har vi av andra länder eller världsdelar (alternativt folkgrupper)? Det går ju lätt att undersöka genom att göra om samma experiment men om andra nationaliteter eller ursprung. Hur kan stereotypa föreställningar påverka hur vi bemöter och behandlar folk? Hade elever med afrikansk bakgrund andra associationer?

Har andra kulturer stereotyper om andra folk? Fråga elever med invandrarbakgrund om detta!

Idématerial – översikt

Möten & integration	ämnen	sida
<i>Om jag var...</i>	• En Sv	21
<i>Migration</i>	Ge Sk	22
<i>Språkskolan</i>	•	23
<i>Historiesyn</i>	Hi Sk	24
<i>Gräv där du står</i>	Hi Sv	25
<i>Projekt 1 - Min historia och din</i>	• Ge Hi	26
<i>Projekt 2 - Din historia</i>	Hi Sv	28

Värden

<i>Om detta ord var en...</i>	Sk En Sv	31
<i>Vad krävs för att demokrati skall råda?</i>	Sk	33
<i>Ordnad debatt kring ett ämne</i>	Fi Hi Re Sk Sv	35
<i>Vad är att vara europé?</i>	Sk	36
<i>Människovärde</i>	Sk En Sv	37
<i>Värdegrund</i>	Sv	38

Bilden av varandra

<i>Bilden av Sverige & andra på nyheterna</i>	Sk M	40
<i>Hur rykten kan visa våra fördomar</i>	Hi Sk Sv	41
<i>Stereotyper</i>	Sk Ge	42

Denna ämnesindelning visar på uppgifternas huvudsakliga områden, men de kan med lätt bearbetning användas i andra ämnen än de angivna.

Nyckel

Hi Historia	Sv Svenska	Ge Geografi
Sk Samhällskunskap	En Engelska	M Mediaämnen
Re Religion	Fi Filosofi	• Övrigt

EUROPEISKA LÄNDET
Europiska socialfonden

Uppsala
KOMMUN